

Ordinele mendicante în Transilvania medievală reflectate în surse scrise

Corina HOPÂRTEAN

Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu, Facultatea de Științe Socio-Umane
“Lucian Blaga” University of Sibiu, Faculty of Social and Human Sciences
Personal e-mail: corinahopartean@yahoo.com

Mendicant orders in medieval Transylvania in written sources

Starting with the 13th century, the mendicant orders began to intensify their activity. The preacher or dominican monks were among the first mendicants to spread towards eastern Europe, settling down in Transylvania as well. Shortly after, the brothers of St. Francis followed. By the next century the mendicant network encompassed also the brothers of St. Augustine's order, those of St. Paul the First Hermit. This paper aims to emphasize – by means of documents – their institutional importance, from both the perspective of the papal authority and the one of the Hungarian royalty, and their activity from the perspective of mendicant orders exercising their beliefs and missionary activism in Transylvania between the 13th-15th century.

Keywords: mendicant orders, Transylvania, written sources, middle ages.

În prezent, metodele de abordare a istoriei ordinelor mendicante în Transilvania sunt încă insuficient valorificate. Pe lângă abordări arheologice, apelul la document, la sursa primară reprezintă o completare a peisajului monastic medieval. În acest sens, demersul nostru constă în analiza surselor documentare cuprinse în trei dintre seriile de documente publicate cu privire la Transilvania în ultimul secol, și anume *Documente privind Istoria României*, Seria C. Transilvania (vol. I-IV, cuprinzând anii 1075-1350), *Documenta Romaniae Historica*, Seria C. Transilvania (vol. X-XVI, între anii 1351-1384) și *Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen* (vol. VII, 1474-1486). Gruparea documentelor s-a făcut în funcție de posibilitatea stabilirii unor caracteristici comune, acestea fiind redată în paginile ce urmează sub forma unor grafice. Acele documente cu caracter singular, din punct de vedere al conținutului lor vor fi prezentate

separat, nefiind incluse în graficul aferent fiecărui ordin.

Istoria ascensiunii ordinelor mendicante are la bază o viziune a papei Inocențiu al III-lea, care a visat un bărbat salvând bazilica din Lateran de la prăbușire. Ulterior, tradiția dominicană și cea franciscană au reluat această relatare, fiecare atribuind figura bărbatului înfățișat lui Inocențiu al III-lea fie lui Dominic de Guzman, fie lui Francisc de Assisi.¹ Independent de aceasta, de remarcat rămâne felul în care s-a accentuat evoluția ordinelor mendicante în Europa medievală în primele decenii ale secolului al XIII-lea, atât din rațiuni religioase, cât și politice. Autoritatea papală avea să impună o direcționare în privința răspândirii cultului apusean în sfera de influență bizantină, mai ales ca urmare a succesului înregistrat în timpul celei de-a patra cruciade, când latinii au cucerit Constantinopolul, în anul 1204. Chiar dacă nou

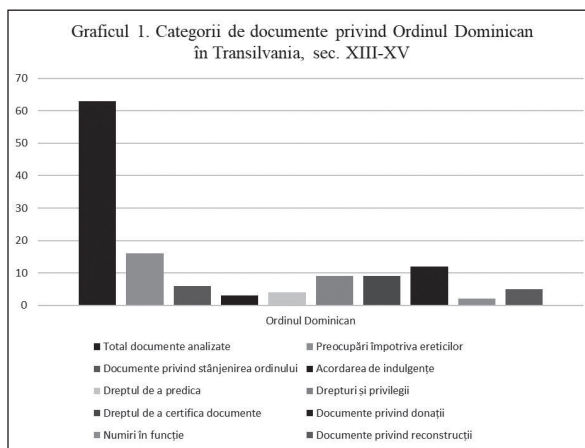
creatul Imperiu latin nu a avut o existență mai lungă de câteva decenii, papa Inocențiu al III-lea și succesorii săi au folosit acest rezultat pentru a-și îndrepta politica de implementare a creștinismului apusean și în zonele din estul regatului ungar. Astfel, începând cu anii 1220, ordinul dominican și cel franciscan s-au transformat în brațul lung al papalității, inclusiv în Transilvania medievală.²

Sosirea celor două ordine a însemnat, ca în cazul altor regiuni europene, o schimbare a paradigmei monastice. Dezvoltarea acestora, în cadrul provinciilor monastice create, s-a semnalat în mediul urban, în zone dens locuite, spre deosebire de predecesorii lor, benedictini și cistercieni, care preferau o viață monastică ferită de comunități populate intens. Înflorirea conventurilor mendicante a depins întocmai de posibilitățile materiale din orașe, unde aceste comunități religioase puteau fi susținute financiar, astfel încât să își ducă la îndeplinire activitățile de propagare a catolicismului.³

La fel ca în cazul tuturor provinciilor întemeiate atât de dominicani, cât și de franciscani, în secolul al XIII-lea, prezența lor în provincia monastică Ungaria este mult mai accentuată decât a altor ordine mendicante. Nu este mai puțin relevant faptul că, în concordanță cu politica regilor Andrei al II-lea (1205-1235) și Béla al IV-lea (1235-1270), activitatea lor misionară va marca și părțile răsăritene ale Carpaților. În Transilvania, cele mai multe conventuri au fost în serviciul comunităților catolice, săsești și maghiare.⁴ În această perioadă, în *Natio Transilvanica*⁵ s-au ridicat așezăminte dominicane în zone urbane precum Sibiu, Alba Iulia, Sighișoara, Bistrița, Sebeș, Brașov, Odorheiu Secuiesc, Vințu de Jos și Cluj, acestora adăugându-li-se, în secolul al XV-lea, alte cinci mănăstiri locuite de călugărițe dominicane în Sibiu, Sighișoara, Brașov, Bistrița, Cluj.⁶ Datorită documentelor putem reconstitui activitățile călugărilor dominicani, cât și importanța acordată uneia sau alteia dintre acestea. Pe primul loc se remarcă activitățile întreprinse împotriva ereticilor, frații predicatori asumându-și pe deplin rolul de intermediari între creștinismul apusean și implementarea acestuia în zonele locuite de păgâni, schismatici șieretici, zonele urbane în care s-au stabilit reprezentând o bază de plecare pentru misiunile de convertire din afara lumii creștine; în acest sens, ei și-au îndreptat atenția înspre teritoriile ocupate de cumani, dar și către Țara Severinului.⁷ Documentele consemnează succesele acestor misiuni de aducere pe drumul cel drept; spre exemplu, papalitatea primește în biserica apuseană „noii convertiți aflători în <țara> Severinului”, laudând eforturilor călugărilor dominicani.⁸ Frații predicatori au fost impulsionați în lupta împotriva acestora pentru a-i scoate „din rătăcirea păgânătății” începând cu 1227 și până în a doua jumătate a secolului al XIV-lea.⁹ Interesant este și

faptul că documentele consemnează primirea în ordinul dominican a unor membri de rit grec; Benedict, priorul provinciei Ungaria este încurajat în acest sens direct de papalitate, în anul 1304.¹⁰ Aceste activități de predicare în spațiul transilvăneanau primit un caracter misionar, respectiv de convertire în spațiul extracarpatic și nu au fost neapărat lipsite de pericole pentru călugării trimiși a le îndeplini, astfel încât, în anul 1327, papa Ioan al XXII-lea (1316-1334) emite un document prin care îi plasează pe dominicani trimiși împotriva ereticilor în grija comitelui Salomon din Brașov.¹¹ Direcțiile politice ale papalității și regalității ungare rămân comune pe o durată îndelungată, traversând veacul ultimilor arpadieni și făcându-se simțite și în secolul angevin. Sprijinul de care s-au bucurat dominicani în Transilvania reiese din felul în care papalitatea a căutat să protejeze ordinul, ori de câte ori călugării au fost „stânjeniți” în activitatea lor chiar de către unii membri ai instituțiilor clericale, amenințate în privilegiile lor de sosirea și dezvoltarea acestora.

Alte activități ale ordinului dominican în Transilvania, deși nu la fel de numeros reprezentate în documentele emise de scaunul pontifical ori de regalitatea ungară fac referire la reconstrucții ale unor așezăminte distruse ca urmare a invaziei mongole din 1241-1242 sau a atacurilor otomane de mai târziu. Un alt aspect evidențiază activitatea conventurilor dominicane în certificarea documentelor emise de către regalitate, respectiv de *loca credibilia*.

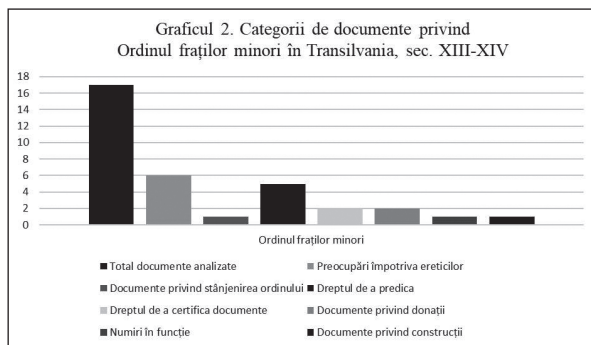

În ceea ce privește materialul documentar referitor la prezența reprezentanților ordinului franciscan, aceștia și-au dezvoltat conventuri în Transilvania în orașe precum Bistrița, Orăștie, Sibiu, Târgu-Mureș, Teiuș, Hunedoara, Hațeg, Cluj, Brașov, Mediaș, Miercurea-Ciuc, dar și în comunități mai mici, cum ar fi Albești ori Suseni, ambele în județul Mureș.¹² Deși documentele sunt mai reduse în cazul franciscanilor, ele prezintă similarități față de activitatea dominicanilor. Totuși, în anii 1320, popularitatea acestora va duce la impunerea Ordinului fraților minori în lupta împotriva

eretice, în defavoarea Ordinului dominican. Se pare că au existat chiar și situații conflictuale între cele două ordine, deoarece Papa Ioan al XXII-lea se vede nevoit să îi ceară regelui Carol Robert de Anjou (1308-1342) să păstreze „pe minorii în slujba de inchișitori împotriva ereticilor din Ungaria, Bosnia și Slavonia”¹³, după ce un anume Matei de Zagreb, membru al Ordinului dominican ar fi încercat să îl inducă în eroare pe rege în favoarea dominicanilor.

Ulterior, succesul franciscanilor în misiunea de convertire a ereticilor îi va recomanda pentru continuarea activității. Spre exemplu, un document din anul 1338 relatează faptul că papa Benedict al XII-lea (1334-1342) a insistat ca aceștia să fie trimiși în „pământurile și părțile Tătare”, cerând regelui Carol Robert de Anjou să le asigure trecerea.¹⁴

Analiza documentelor privitoare la franciscani subliniază aceleași dificultăți întâmpinate din partea clerului din anumite zone, privilegiile și drepturi similare cu ale dominicanilor, sprijin financiar în ridicarea așezămintelor, cât și caracterul de certificare a documentelor în cadrul conventurilor franciscane. Ușor de observat este și alegerea unor centre urbane în care funcționau deja conventuri dominicane, sugerând potențialul economic al acestora, dar și al bisericilor parohiale, care, uneori au fost încorporate conventurilor franciscane, frații predicatori preluând activități clericale în cadrul acestora, reușind astfel să se impună în fața dominicanilor și prin accentuarea activităților de predicare, în comparație cu cei din urmă, care se dedicau cu precădere misiunilor de convertire.¹⁵ În a doua jumătate a secolului al XIV-lea, în timpul regelui Ludovic de Anjou, activitățile de convertire exercitate de franciscani se vor intensifica în nord-vestul Transilvaniei, înregistrând succese recunoscute.¹⁶

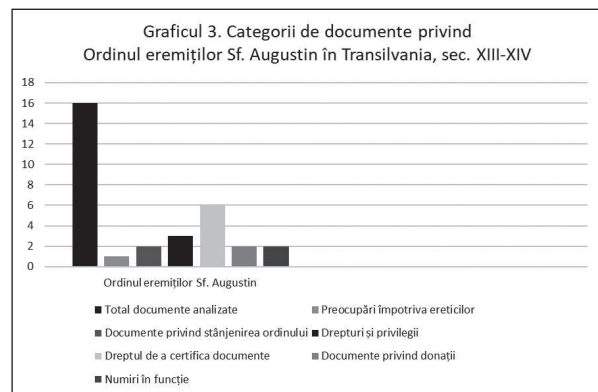

Constituiți ca atare spre mijlocul secolului al XIII, călugării Sf. Augustin au fost recunoscuți ca atare printr-o bulă papală în 1262 de către papa Urban al IV-lea. Documentele prezenței și activității lor în Transilvania se intensifică din secolul al XIV-lea. În privința activităților de convertire, se remarcă o descreștere a acestora. Se pare că, spre deosebire

de dominicani și franciscani, augustinienii aveau obligația de a înființa și școli în interiorul conventurilor.¹⁷ În Transilvania, augustinienii au dezvoltat conventuri în Alba Iulia, Dej și Turda.¹⁸ Mănăstirea din Turda ar putea să fi fost ridicată pe locul unei foste structuri ecleziastice aparținând ioaniților, dar se poate spune cu siguranță că a fost cea mai importantă aparținând acestui ordin.¹⁹ Acestea au fost primite fie ca donație, prin transfer de proprietate, respectiv donație fie au fost ridicate de ei. Chiar dacă și augustinienii aveau dreptul de a certifica documente, în multe cazuri din cadrul conventului din Alba Iulia aceasta se făcea împreună cu frații predicatori de acolo.²⁰

Interesant este și un document din anul 1386, care amintește un anume frate augustinian Matei de Turda, care ar fi acordat călugărilor aceluiși ordin dreptul de a aduna milostenii/elemosina.²¹ Acest termen apare explicit în context cu frații Ordinului Sf. Augustin și reprezintă întocmai baza de plecare a activităților ordinelor mendicante, aceea de a strânge pomeni, fie pentru o comunitate mendicantă sau pentru laicii, care gravitau în jurul acesteia.

Un alt episod interesant din istoria augustinienilor în Transilvania a fost consemnat într-un document emis în anul 1337 pentru a pune capăt unei situații neobișnuite, și anume din rândurile eremiților Sf. Augustin, un anume Pavel a primit în folosință abația benedictină din Cluj. După desființare, acesta a continuat să o folosească, iar documentul relatează despre instalarea unor laici, de a căror muncă beneficiază tot acest Pavel. Astfel de abateri nu sunt singulare, însă redarea lor intrigă mai ales prin prisma numărului redus de documente referitoare la Ordinul Sf. Augustin în Transilvania și merită o atenție sporită în contextul prezenței mendicante, nu doar a augustinienilor.

O altă prezență mendicantă în Transilvania medievală a constituit-o Ordinul Sf. Paul Thebanul sau Eremitul. Ordinul paulinilor a avut șansa de a primi sprijin din partea tuturor categoriilor sociale, dar cu precădere din sfera nobilimii și a regalității maghiare, în persoana regelui Carol Robert de Anjou (1308-1342) și a fiului său, Ludovic de Anjou (1342-

1382).²² După demersuri derulate de-a lungul câtorva decenii, Ordinul paulin a fost recunoscut ca atare de către papalitate în anul 1308 și a fost așezat sub regula Sf. Augustin.²³ Nu ar trebui să ne surprindă faptul că regele Ludovic I al Ungariei a fost printre cei mai de seamă promotori ai Ordinului paulin, mai ales prin prisma eforturilor sale de a îmbunătăți situația acestuia și de a aduce relicvele Sf. Paul Thebanul din Veneția la Budapesta și de a le adăposti în mănăstirea Sf. Laurențiu, ce avea să devină astfel nu doar cel mai mare așezământ paulin, ci și un adevărat loc de pelerinaj.²⁴ Tot el a fost cel care a dat poruncă să fie ridicată o mănăstire paulină în Maramureș, în anul 1363.²⁵ Pe de altă parte, și Goblin, episcopul Transilvaniei, a susținut înființarea unui clastru în Alba Iulia două decenii mai târziu.²⁶ Acest așezământ, după cum demonstrează cercetările recente nu se situa în ceea ce înseamnă orașul Alba Iulia de astăzi, ci în apropiere, în satul Tăuți. întemeierea acestuia este posibil să se fi produs chiar mai curând, ținând cont că în anul 1299, eremiții paulini erau deja proprietarii domeniului Micești. Din anul 1402 datează o indulgență papală acordată paulinilor din Tăuți și preotului Blasiu din Cojocna pentru a susține eforturile de ridicare a unei noi capele închinată Sf. Ecaterina de Cojocna.²⁷ Alte surse plasează începuturile mănăstirii din Tăuți în anul 1379.²⁸ Printre susținătorii Ordinului paulin, pe lângă regalitate trebuie evidențiată și nobilimea din mediul rural. Oricare ar fi fost proveniența celor ce sprijineau ordinul, donațiile către acesta constau de regulă în terenuri, vii, mori sau chiar structuri eclesiastice existente. Spre exemplu, în 12 mai 1358, regele Ludovic I al Ungariei emite din nou un ordin din 1355 privind mănăstirea paulină din Diosgyör (nord-estul Ungariei de astăzi), în care este reiterată donarea drepturilor de proprietate asupra unei mori. Printre martorii citați se număra și Andrei, episcop al Transilvaniei, împreună cu episcopii de Cenad, Oradea și cel al Transilvaniei.²⁹ În plus, există situații în care reprezentanți ai nobilimii cedează structuri eclesiastice pentru a fi folosite de către conventurile pauline învecinate.³⁰

În anul 1384, Maria, regina Ungariei, confirma o donație către Ordinul paulin, constând în domeniul Varhel. Se pare că și acest document reprezintă repunerea pe tapet a unei donații efectuată *de facto* anterior, în anul 1376. Conform ambelor documente, domeniul Varhel fusese donat paulinilor de către Ștefan, fost voievod al Transilvaniei, și Ladislau, fiul acestuia. Scopul binefăcătorilor a fost de a oferi călugărilor condițiile necesare ridicării unei noi mănăstiri, care urma să fie închinată Sf. Fecioare Maria.³¹

În unele cazuri, mănăstirile pauline sunt menționate în documente, chiar dacă nu fac obiectul principal al acestora. Spre exemplu, așezământul paulin din Bărbant este amintit în anul 1369 în contextul unui demers de stabilire a delimitărilor domeniilor Bărbant,

Micești și Șarda.³² În varianta latină a documentului, putem identifica amintirea acelor „heremitarum sancti pauli” în legătură cu domeniul Bărbant, însă traducerea în limba română pierde această sintagmă.³³ Se pare că această mănăstire paulină ar fi fost ridicată pe o structură pre-existentă. Noua construcție poate fi datată în anul 1376, atunci când a fost închinată Sf. Fecioare Maria.³⁴

Un ultim aspect ce trebuie amintit, evidențiat și prin prisma documentelor îl reprezintă Relația mănăstirilor pauline, respectiv a călugărilor paulini cu domeniile nobiliare învecinate și cu patriarhii acelor familii, care nu a fost întotdeauna de natură pașnică ori non-conflictuală. Chiar dacă majoritatea „vecinilor” mănăstirilor pauline din mediul rural au fost dispuși să le susțină prin donații, documentele au înregistrat și situații nefericite, cum a fost cazul în Păuca (jud. Sibiu) ori în Nușfalău (jud. Sălaj). Mănăstirea paulină din Păuca a fost menționată prima dată într-un document emis în anul 1418³⁵ de către Papa Martin al V-lea (1417-1431), când este precizat hramul bisericii mănăstirii, și anume cel al Sf. Fecioare Maria. Același document amintește și un anume Ladislau, preot în Dobring, care a contribuit la întemeierea așezământului. Se poate spune că existența acestuia a fost una efemeră, întinzându-se doar pe durata a trei decenii, până când s-a decis transferul acesteia către Ordinul franciscan. Chiar și în acest scurt răstimp, familia Kereky, proprietara terenurilor învecinate a reprezentat cauza unor conflicte îndreptate către călugării paulini. Acestea au continuat și după preluarea mănăstirii de către franciscani, iar documentele au continuat să facă referire la călugări ca fiind aparținători ai Ordinului paulin, chiar dacă situația nu mai era aceeași. Sursele scrise amintesc un episod în care membri ai familiei amintite, împreună cu câteva ajutoare au trecut abuziv în pășunile și pădurile călugărilor, atacând chiar unul dintre aceștia. Drept sancțiune, Blasius, voievodul Transilvaniei a ordonat plata a 1000 de guldeni.³⁶ Situația moștenirii pauline din Nușfalău este una precară. Rămășițele arhitecturale ale acesteia au dispărut, păstrându-se doar mențiuni documentare. Acest așezământ paulin a fost de asemenea închinat Sf. Fecioare Maria. Din păcate, și aici s-au înregistrat evenimente nefericite între călugări și familia Báthory, în posesiunea căreia a intrat ulterior domeniul călugărilor paulini din Nușfalău.³⁷

Printre concluziile ce se impun după trecerea în revistă a documentelor cuprinse în edițiile amintite la începutul acestui demers se remarcă în primul rând intensificarea categoriilor de ordine mendicante prezente în Transilvania, începând cu secolul al XIII-lea. De aici, diversitatea activităților, numeroasele conventuri mendicante, răspândirea activității și în afară spațiului Carpat accentuează importanța conferită acestora. În zonele în care au funcționat, mendicanții au contribuit la modificarea raporturilor

sociale, dar și a economiei locale. Din secolul al XIV, prozelitismul catolic a scăzut în intensitate, ordinele mendicante s-au încetățenit și s-au transformat într-o constantă a cotidianului, axându-se și pe dezvoltarea unor activități dedicate studiului, ori în unele cazuri, prin prezența în mediul rural, celor agricole.

Fiecare abordare a prezenței mendicante în Transilvania ridică noi întrebări privitoare la istoria lor în acest areal, noi posibilități de cercetare, deschizând drumul unor cercetări promițătoare, mai ales din punct de vedere arheologic ori arhitectural, dar nu în ultimul rând al formării, implementării și moștenirii gândirii mendicante la nivelul mentalului colectiv în evul mediu.

Note:

1. Holly J. Grieco, *Pastoral care, inquisition and mendicancy in medieval franciscan order*, în *The origin, development and refinement of medieval religious mendicancies*, coordonator Donald S. Prudlo, Leiden, Boston, Editura Brill, 2011, pp. 117-118.
2. Șerban Papacostea, *România în secolul al XIII-lea. Între cruciată și imperiul mongol*, București, Editura Enciclopedică, 1993, p. 17-18 și Karl Heussi, *Kompendium der Kirchengeschichte*, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1981, p.220.
3. Rafał Kubicki, *Remarks on the process of institutionalisation of mendicant orders and their role in pastoral work based on the example of the dominion of the Teutonic Order in Prussia from the 13th to the beginning of the 16th century*, în *Acta Historica Universitatis Klaiipedensis*, vol. 29/2014, p. 17.
4. Viorel Achim, *Ordinul franciscan în Țările Române în secolele XIV-XVI*, în *Revista istorică*, VII, 1996, nr. 5-6, p. 397.
5. Provincia dominicană a regatului Ungariei fusese divizată în cinci așa numite *nationes*, conduse de câte un vicar. Printre acestea se numără și *Natio Transilvanica*. În acest sens, vezi Lidia Gross, *Confreriile medievale în Transilvanie (secolele XIV-XVI)*, Cluj-Napoca, Argonaut, 2009, p. 129.
6. Mihaela Sanda Salontai, *Mănăstiri dominicane din Transilvania*, Cluj-Napoca, Editura Nereamia Napocae, 2002, p. 50.
7. Claudia Florentina Dobre, *Mendicants in Moldavia: Mission in an Orthodox Land (Thirteenth to Fifteenth Century)*, Daun, AUREL Verlag, 2008, p. 19.
8. DIR C, XI-XIII, vol. I, p.302, nr. 254.
9. DIR C, XI-XIII, vol. I, p. 228, nr. 185.
10. DIR C, XIV, vol. 1, p. 38, nr. 46.
11. UB, vol. I, 1191-1342, p. 408, nr. 452.
12. Lidia Gross, *Confreriile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)*, Argonaut, 2009, p. 126 și Viorel Achim, *Ordinul franciscan în Țările Române în secolele XIV-XVI*, în *Revista istorică*, VII, 1996, nr. 5-6, p. 394.
13. DIR C, XIV, vol. 2, p. 230, nr. 461.
14. DIR C, XIV, vol. 3, p. 488, nr. 412.
15. Karl Heussi, *Kompendium der Kirchengeschichte*, Tübingen, J.C.B. Mohr, 1981, p. 221-222.
16. Francisc Pall, *România din părțile sătmărene (ținutul Medieș) în lumina unor documente din 1377*, în Anuarul Institutului de Istorie și arheologie, Cluj-Napoca, 1969, nr. XII, p. 22.
17. <http://imagini-istorie.apulum.ro/single.php?lang=ro&storyid=6> [20.10.2017].
18. Lidia Gross, *Confreriile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)*, Argonaut, 2009, p. 122.
19. Atilla Weisz, *Az ótordai református templom (volt ágostonos kolostor)*, în Liber Discipulorum. Tanulmányok Kovács András 65. Születésnapjára. Cluj-Napoca, Societatea Muzeului Ardelean, p. 19 și <http://referinte.transindex.ro/enciclopedie/monument.php?id=346> [20.11.2017].
20. UB, vol. 1, 1191-1342, nr. 275, p.202.
21. DRH C, XVI, p. 624, nr. 456.
22. Beatrix Romhányi, *Klöster und Stifte im mittelalterlichen Ungarn*, în Südost Forschungen, nr. 58, München, Oldenbourg, 1999, p.9-22.
23. Beatrix Romhányi, *Life in the Pauline Monasteries of Late Medieval Hungary*, în Periodica Polytechnica. Architecture, Budapest, nr. 43 (2), 2012, p. 53-56; Zoltan Bencze, *Der Paulinerorden im mittelalterlichen Ungarn*, în Budapest im Mittelalter, Georg Biegel (ed.), Budapest im Mittelalter, Braunschweig, Braunschweig, 1991, p. 415-425.
24. Török, József; Legeza, László; Szacsay, Péter, *Pálosok*, Budapest, MikesKiadó, 1996, p. 43.
25. DRH C, vol. XII, p. 119, nr. 142.
26. DRH C, XVI, p. 438, nr. 326.
27. Rusu, Adrian Andrei, *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 259.
28. Neagu, Mihai Răzvan, *Episcopul Goblin, importanță personalitate ecleziastică și politică a Transilvaniei secolului al XIV-lea*, în Terra Sebus, Acta Musei Sabesiensis, Cluj-Napoca, Mega, 2014, nr. 6, p. 292.
29. DRH C, XI, p. 273, nr. 271.
30. Codex Diplomaticus Transsylvaniae, 2014, p. 328, nr. 836 și Bencze, 2015, p. 12.
31. DRH C, XVI, p. 541, nr. 387.
32. DRH C, XIII, pp. 568-569, nr. 368.
33. DRH C, XIII, p. 569, nr. 368.
34. Rusu, Adrian Andrei, *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș*, Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 259.
35. UB, vol. IV, p. 78, nr. 1844.
36. UB, vol. VII, p. 30, nr. 4023.
37. Culic, Dan, *Monumente uitate (I). Bisericile medievale dispărute din Județul Sălaj*, în Acta Musei Porolissensis. Arheologie-Restaurare-Conservare, nr. XXXVIII, Zalău, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, 2016, p. 413.

Primary sources

- Documente privind Istoria României. Veacul XI, XII și XIII. C. Transilvania, vol. I (1075-1250), București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1951, 426 p.
- Documente privind Istoria României. Veacul XIV. C. Transilvania, vol. I (1301-1320), București, Editura Academiei Republicii Populare Române, 1953, p. 429.
- Documenta Romaniae Historica. C. Transilvania, vol. XI (1356-1360), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1981, 658p.
- Documenta Romaniae Historica. C. Transilvania, vol. XII (1361-1365), București, Editura Academiei Republicii Socialiste România, 1985, 538 p.
- Documenta Romaniae Historica. C. Transilvania, vol. XVI (1381-1385), București, Editura Academiei Române.
- Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, vol. I: 1191-1342, Hermannstadt, W. Krafft, 1892, 620 p.
- Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, vol. IV: 1416-1437, Hermannstadt, Kraft & Drotleff, 1937, 726 p.
- Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen, vol. VII: 1474-1486, București, Editura Academiei Române, 1991, 520 p.

Specialized bibliography

- Achim, Viorel. *Ordinul franciscan în Țările Române în secolele XIV-XVI* (The Franciscan Order in the Romanian countries between the 14th-16th century). În: *Revista istorică*, VII, 1996, nr. 5-6, p. 391-410.
- Bencze, Zoltan. *Der Paulinerorden im mittelalterlichen Ungarn* (The Pauline order in medieval Hungary). În: *Budapest im Mittelalter*, Georg Biegel (ed.), Braunschweig, Braunschweig, 1991, p. 415-425.
- Culic, Dan. *Monumente uitate (I). Bisericile medievale dispărute din Județul Sălaj* (Forgotten monuments (I). Lost medieval churches in the county of Sălaj). În: *Acta Mvsei Porolissensis. Arheologie-Restaurare-Conservare*, nr. XXXVIII, Zalău, Muzeul Județean de Istorie și Artă Zalău, 2016, p. 409-418.
- Dobre, Claudia Florentina. *Mendicants in Moldavia: Mission in an Orthodox Land (Thirteenth to Fifteenth Century)*. Daun, AUREL Verlag, 2008, 112 p.
- Grieco, Holly J. *Pastoral care, inquisition and mendicancy in medieval franciscan order*. În *The origin, development and refinement of medieval religious mendicancies*, coordonator Donald S. Prudlo, Leiden, Boston, Editura Brill, 2011, p. 117-156.
- Gross, Lidia. *Confreeriile medievale în Transilvania (secolele XIV-XVI)* (Medieval confraternities in Transylvania). Cluj-Napoca, Argonaut, 2009, 376 p.
- Kubicki, Rafał. *Remarks on the process of institutionalisation of mendicant orders and their role in pastoral work based on the example of the dominion of the Teutonic Order in Prussia from the 13th to the beginning of the 16th century*. În: *Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, vol. 29/2014, p. 16-32.
- Neagu, Mihai Răzvan. *Episcopul Goblin, importanță personalitate ecleziastică și politică a Transilvaniei secolului al XIV-lea* (The bishop Goblin, an important ecclesiastic and political figure in 14th century Transylvania). În: *Terra Sebus, Acta Musei Sabesiensis*, Cluj-Napoca, Mega, 2014, nr. 6, p. 283-295.
- Pall, Francisc. *Românii din părțile sătmărene (ținutul Medieș) în lumina unor documente din 1377* (Romanians in Sătmar parts (Medieș county) as reflected within some documents from 1377). În: *Anuarul Institutului de Istorie și arheologie*, Cluj-Napoca, 1969, nr. XII, p. 7-35.
- Papacostea, Șerban. *Românii în secolul al XIII-lea. Între cruciată și imperiul mongol* (Romanians during the 13th century. Between the crusade and the Mongol empire), București. Editura Enciclopedică, 1993, 188 p.
- Romhany, Beatrix. *Klöster und Stifte im mittelalterlichen Ungarn* (Monasteries in medieval Hungary). În: *Südost Forschungen*, nr. 58, München, Oldenbourg, 1999, p.9-22.
- Romhányi, Beatrix. *Life in the Pauline Monasteries of Late Medieval Hungary*. În: *Periodica Polytechnica. Architecture*, Budapeșt, nr. 43 (2), 2012, p. 53-56.
- Rusu, Adrian Andrei. *Dicționarul mănăstirilor din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș* (Dictionary of monasteries in Transylvania, Banat, Crișana and Maramureș). Cluj-Napoca, Presa Universitară Clujeană, 2000, 286 p.
- Salontai, Mihaela Sanda. *Mănăstiri dominicane din Transilvania* (Dominican monasteries in Transylvania). Cluj-Napoca, Editura Nereamia Napocae, 2002, 360 p.
- Török, József; Legeza, László; Szacsvay, Péter. *Pálosok* (Pauline monasteries). Budapeșta, Mikes Kiadó, 1996, 110 p.
- Weisz, Atilla. *Az ótordai református templom (volt ágostonos kolostor)* (The reformed church in Turda (the former Augustinian monastery)). În: *Liber Discipulorum. Tanulmányok Kovács András 65. Születésnapjára*. Cluj-Napoca, Societatea Muzeului Ardelean.

Surse web:

- <http://imagini-istorie.apulum.ro/single.php?lang=ro&storyid=6> [20.10.2017].
- <http://referinte.transindex.ro/enciclopedie/monument.php?id=346> [20.11.2017].